

Viittomakielinen asiakas peruspalveluissa

(aamupäivän teemana vammaisen
asiakkaan asema, tarve)

Vammaisten mielenyterveys- ja päihdetyön valtakunnallinen
kehittämisseminaari 29.10.09

Markku Jokinen
Toiminnanjohtaja
Kuurojen Liitto ry

Seminaarin pointti?

- ”Seminaarissa tarkastellaan vammaisen asiakkaan asemaa mielenterveys- ja päihdepalveluissa. [Kokemusasiiantuntijoita](#) on hyvä kuulla nyt kun Mieli 2009 -työryhmän valmistelemaa kansallista mielenterveys- ja päihdesuunnitelmaa työstetään toimeenpanosuunnitelmaksi.”

Näkökulmani?

- kieli- ja kulttuuriryhmän jäsen, viittomakielisen yhteisön jäsen
- yksi yhteisön johtajista sekä ammatillisesti että sosiaalis-kulttuurisesti
- kokemusasiantuntija, kielen ja kulttuurin asiantuntija, vähemmistöasiantuntija, vertaisasiantuntija, monikielinen ja –kulttuurinen näkökulma, ihmisoikeusnäkökulma
- vammaisliikkeessä aktiivisesti mukana
- transnationaalinen kokemus ja näkökulma
- ei päihde- eikä mielenterveysalan asiantuntija/ammattilainen

Tarkoitukseni kertoa/kuvailla/tarkastella/pohtia...?

- Kuvailla mitä on tehty ja mitä suunnitellaan viittomakielisille tarkoitettujen palvelujen kehittämiseksi liiton näkökulmasta (ei kuitenkaan tyhjentävästi)
- Hiukan valoittaa suhdetta ns. yleisten päihdepalvelujen ja viittomakielisille kehitettyjen/-tävien palvelujen välillä
 - siltojen luomista
 - välittävien elementtien tarve: tulkkipalvelu, omakielinen ja –kulttuurinen asiantuntija, vertaistuki, -yhteisö
- Pohtia seminaarin peruskysymyksiä

Nopea katsaus

- Kuuroista päihdeongelmaisia 5-10 %
- Kuuroja noin 5000 (viittomakielisiä 12 000)
- Kuurojen ryhmä hyvin heterogeeninen
 - Kaikki eivät kaksikielisiä ja –kaksikulttuurisia
 - Usealla puutteellinen koulutus pohja
 - Osalla viittomakielen taito saattanut heikentyä melkoisesti
 - Osa kertoo avoimesti tilanteestaan, monet salaavat, osa syrjäytynyt myös kuurojen yhteisöstä, osa ei ole juurikaan ollut kuurojen parissa, osa vaarassa syrjäytyä, yksinäiset jne.

Miksi kuuro juo?

- * ei kuuroudesta vaan kielellisestä tilanteesta, kielellisen vähemmistöaseman tuottamasta problematiikasta johtuvaa*
- * tieto puutteellinen*
- * posttraumaattiset kokemukset muuttavat psyykettä*
- * traumaattiset kokemukset: seksuaalinen, taloudellinen ja sosiaalinen hyväksikäyttö*
- * epävarma asema yhteisössä*
- * ei ole ollut välineitä ja keinoja käsitellä asiaa; , kuka kuuntelisi ja kehen luottaa*
- * mielipaha pois juomalla*

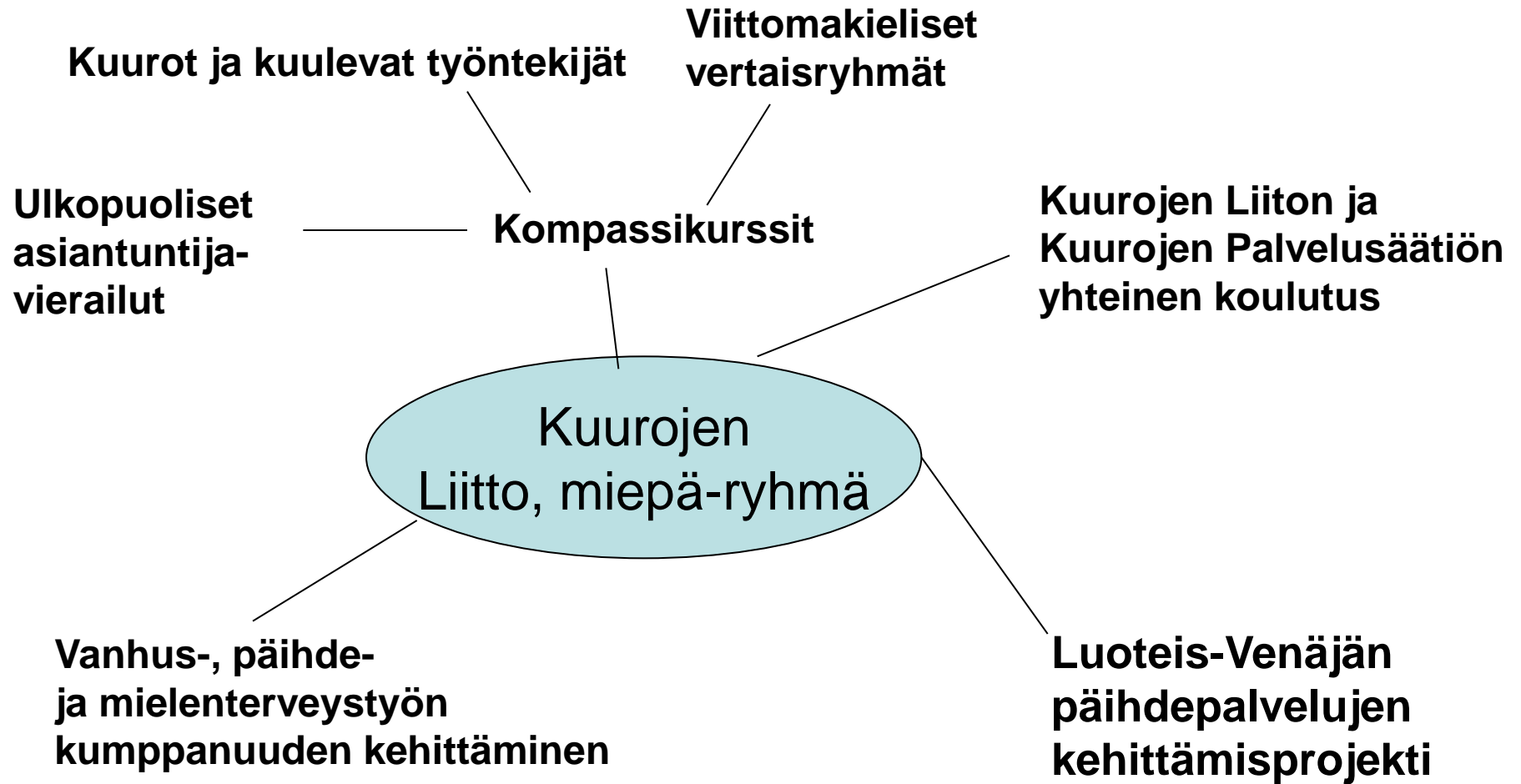
Päihdeongelman ilmeneminen

- Suhtautuminen liikakäyttöön kuurojen keskuudessa: torjunta, sääli, halveksunta
- Sosiaalisesti eristynyt, vaikea tavoittaa
- Lähiympäristö ei osaa, uskalla puuttua
- Motivoinnin vaikeus
- Myös työntekijöillä kuurojen päihdeongelmaisten kohtaaminen hyvin heterogeenistä
- Nuoremmalla sukupolvella enemmän asiantietoa
- Sairaus-käsite vielä uusi

HOITOOON HAKEUTUMISTA VAIKEUTTAA

- kuulevan maailman ja kuurojen maailman erilaisuus (”erilainen normisto”, tavat,)
- kieli erilainen, viittomakieli, tulkkaus
- kuulevan hoitosysteemin sopimattomuus kuuroille
- ongelman havaitseminen ja myöntäminen
- salailu ja itsesyytökset, ei kanavaa kenelle puhua avoimesti
- tieto hoitopaikoista ja hoitoon hakeutumisesta puuttuu
- luottamus hoidon onnistumiseen

"Esteettömästi yhdestä ovesta? Mielensterveys- ja päihdepalveluita kaikille"

Kysymyksiä:

- Toteutuisiko yhden luukun idea kuuroilla?
- Vai tarvitaanko erillistä viittomakielistä ja kulttuuriherkkää palvelua ja omakielisiä asiantuntijoita?

Pohdintaa:

- viittomakielisyys on perusehto + syvällinen kulttuurin tuntemus
- etätulkkipalvelulla voidaan parantaa tulkkipalvelun saatavuutta

- Viittomakielinen päihdetyöntekijä, jos heitä vain olisi
- Kulttuuriherkkä asiakaslähtöinen palvelu parityönä toteutettuna – esim. A-klinikan työntekijällä päihdeasiantuntijuus ja liiton/KPS:n/srk:n työntekijällä kieli- ja kulttuurituntemus
- Erilaiset verkostot, palvelujen yhteensovittamiset, kuurojen yhteisön mukanaolo, uusien äidinkielisten ammattilaisten kouluttaminen (vrt. viittomakielisiä lähihoitajia on, yksi opiskelemassa sairaanhoitajaksi...)

Seminaarin peruskysymysten tarkastelu

- 1) Ovatko mielenterveyttä edistävät ja päihdeongelmia ehkäisevät palvelut kaikkien tavoitettavissa?
- ”Ei ole!”
- Tätä pyritään lisäämään MTEA 1:llä, koulutuksilla ja seminaaripäivillä 2010, jos rahoitus saadaan Pohjanmaan-hankeen kautta.

- “... monilla paikkakunnilla järjestetään yleisiä tilaisuuksia mielenterveyden ja päihdeasioiden tiimoilta, mutta niihin eivät yleensä erityisryhmien edustajat osallistu. Tiedotus ei tavoita, joku vieraus vaivaa.”
- “Jos erityisryhmien luo menee heidän omalle maaperälleen (esim. kuurojen yhdistykselle) tupa on täysi ja ihmisillä kova tiedon tarve. Keskustelua syntyy. Ja molemminpuolin opitaan jotain.”

- “Yleensä myös tiedotusmateriaali (vaikkapa päihteistä tai mielenterveydestä) on saatavilla a-klinikoilla ja mielenterveystoimistoissa, eli se jää "oman väen käsiin".
- “Kuurojen kohdalla on kyllä myös se hankaluus, että joukko on pieni. Yksin viittovana on kurja osallistua vaikka mielenterveyspalveluiden avotoimintaan tai päihderyhmiin. Jää ulkopuoliseksi, siis palvelu ei tavoita.”
- “Kuurojen yhteisössä yleinen tiedon lisääminen päihde- ja mielenterveysasioista voisi olla hyväksi. Asenteet erilaisiin häiriöihin muuttuisivat pehmeämmiksi.”

2) Miten matalakynnyksinen ja yksiovinen palvelujärjestelmä olisi mahdollisimman saavutettava?

- ”..etätulkkipalvelun käyttöönotto, etätulkkipalveluiden kehittyminen, mutta tarvitaan paljon kohtaamista ja luottamusta ja arvostusta, mielekästä toimintaa....”

3) Mitä esteettömyys ja monikanavaisuus tarkoittavat käytännössä?

- Kuuroille se tarkoittaa juuri henkilöitä, joilla on syvällinen kuurojen kulttuurin, elämäntilanteen tuntemus ja erittäin hyvä viittomakielen taito. Tarvitaan omakielisiä ja -kulttuurisia välittäjiä asiakkaan ja mielenterveys- ja päihdeasiantuntijoiden välille tai sitten suoraan omakielisiä ammattilaisia.
-
- Mutta kuinka realistista tämä sitten olisi alue- ja paikallisella tasolla?
-

- “Ei varmaan ole realistista ajatella , että kaikkialla palvellaan suoraan viittomakielellä. Mutta se, että tiedostetaan mitä kaikkia palveluja on olemassa ja käytettävissä eri tahoilla on perusvaatimus. (Kuurojen liiton kurssit ja leirit, Kps:n asumispalvelut, seurakuntien työ, työasiamiehet ja julkisen puolen palvelurakenteet, tulkkipalvelut, etälaitteet jne).
- “Meidän tulisi kyetä rakentamaan näistä paloista eheitä kokonaisuuksia ihmisen eri elämäntilanteisiin. Ne voivat tukea ja täydentää toisiaan. Mutta eri toimijoiden on yhdessä haluttava oppia ja tutustua toistensa palveluihin sekä suostuttava tutkimaan ja kehittämään tarvittaessa uutta. Oikeassa elämässä yhteen palvelupisteeseen tulee yksi (kuuro) asiakas, joka viipyy hetken, Seuraava tulee 5 vuoden päästä. Ja muita,tavallisia asiakkaita tulee 500 ihmistä /kk. On kova vaatimus kehittää ja luoda uutta palvelua lähes olemattomalle kysynnälle.”
- Vaikka jokainen meistä tuntee yhden/muutamia palvelujen tarvitsijoita. (Kuuroista päihdeongelmaisia n. 7-10% eli satoja!)

- “Eija Kilgastin tutkimuksessa oli hyviä huomioita, mikä edisti hoitoon hakeutumista ja hoidossa pysymistä, ystävällinen kohtaaminen, hyvä vastaanotto, saattaen palveluihin tulo, oman erityistarpeen huomiointi... Hyvä palvelu on hyvää kaikille.”
- Etäpalvelukeinot? “Ehdottomasti teknologiaan tarttumalla voidaan palveluja parantaa ja tehostaa. Se vaatii enemmän tahtoa ja asennetta kuin rahaa. Jokaisessa toimipisteessä on jo nykyään etäpalveluihin soveltuvat laitteistot, eli tavalliset tietokoneet ja nettiyhteys.”

1. KUUROJEN LIITON JA KUUROJEN PALVELUSÄÄTÖN PÄIHDETYÖN VISIO

- **Kuurojen Liiton ja Kuurojen Palvelusäätiön toiminnassa arvostetaan ja tuetaan päihteetöntä elämää. Järjestöt pyrkivät kaikessa toiminnassaan päihdehaittojen ennaltaehkäisyyn.**
- **Kuurojen Liiton ja Kuurojen Palvelusäätiön työntekijöillä on valmiudet kohdata päihteistä ja päihdeongelmista kärsiviä asiakkaita sekä tarvittaessa ohjata heidät hoidon piiriin. Asiakkaiden ja työntekijöiden käytettävissä on viittomakielistä päihdetietoa.**
- **Kuurojen Liiton ja Kuurojen Palvelusäätiön, yhteistyössä päihdealan ammattilaisten kanssa, organisoimia viittomakielisiä päihdepalveluja ja vertaisryhmätoimintoja on saatavissa. Päihdealan ammattilaisten joukossa työskentelee myös äidinkieleltään viittomakielisiä työntekijöitä.**

- Päihdetyön kaikkien tasojen toteutumiseksi tarvitaan järjestöjen välistä yhteistyötä, henkilöstökoulutusta, viittomakielistä materiaalia sekä verkostoitumista yleisiin palveluihin.
- Päihdetyön peruskoulutusta
- järjestöjen työntekijöille
- muille kuurojen työntekijöille
- tukihenkilöille
- yhdistysten luottamushenkilöille ja työntekijöille
- Yhteistyötä ja verkostoitumista yleisiin päihdepalveluihin
- erityisosaamisen laajentamista ja syventämistä
- tarvittavien palvelujen järjestämistä
- työmenetelmien kehittämistä

- Työntekijöiden osaamisesta ja jaksamisesta huolehtimista
- Vapa- koulutettujen verkostotapaamiset kaksi kertaa vuodessa, koulutettujen osaamista ylläpidetään myös jatkuvalla vuosittaisella koulutuksella
- mahdollisuus työnohjaukseen ja konsultaatioon

- Materiaalin tuottaminen
- - viittomakielistä ja kirjallista materiaalia, joissa teemana muun muassa audit, hallittu juominen, terveystieto; onnistumisen tarinoita, hoitomuotojen ja paikkojen esittelyä
- - esitelmät ja puheenvuorot kuurojen valtakunnallisissa tapahtumissa (yhdistystason neuvottelupäivät, eläkeläispäivät, liittokokous yms.)
- - vierailut kuurojen yhdistyksissä, kerhoissa ja kouluissa; luennot, esittelyt, kyselytunnit
- - tilannekartoitus / tulohaastattelu –malli (esimerkiksi lomake, joka täytetään haastatellen viittomakielellä)
- - kuntoutumissopimus / palvelusopimus päihdeongelmaiselle asiakkaalle elämän-
- tilanteen korjaamiseksi
- - ohjeita ja suosituksia päihteiden käytöstä, myynnistä ja tarjoiluista

KORJAAVA TYÖ

- Tavoite: Pysäyttää tilanne, kuntouttaa päihderiippuvuudesta
- Paluu mielekkääseen toimintaan, normaaliympäristöön
- Viittomakieliset palvelut tukevat kuntoutumista
- Haaste: yhteistyö päihdepalvelujen tarjoajien kanssa, tulkkipalveluista tiedottaminen/ tulkkien saatavuus
- Omakieliset hoitoryhmät laitos/avopalveluissa

Kuurojen työntekijöiden ”työkalut”

- Yksilötyö: puheeksi otto, palveluohjaus (saattaminen), kuntoutumisen seuranta
- Viittomakielisen/ selkokiehisen materiaalin kokoaminen ja välittäminen
- Audit viitottuna
- Yhteistyö päihdepalvelujen ja muiden viranomaisten kanssa
- Kurssit:
 - Minun mahdollisuus –oma tulevaisuus (3 vrk) 30.9-2.10 -09
 - Arviointi ja selvitysjakso Tyynelässä (7vrk)
 - Tukijakso Tyynelässä (7vrk)
- Kaikki virkistyskurssit, leirit ja sova-kurssit, joita kl järjestää
- Oma-apu tapaamiset/ vertaisryhmät Jkl /Hki /Tre?

KOMPASSIKURSSI

Kelan
kuntoutusta

Vuodessa 3 kurssia,
1 päihdeteemalla

VERTAISTUKEA
muutokseen

VIRKISTYSTÄ
HARRASTUKSIA

YHTEISTYÖTÄ

VIERAILUJA

PÄIHDETYÖN-
VERKOSTOT

PALAUTETTA KOMPASSIKURSSEISTA

- Päihdeteemalla kursseja järjestetty jo 6 vuotta
- Kurssilaiset ympäri maata, miehiä, naisia, eri ikäisiä
- Jotkut osallistuneet useita kertoja, palaute erittäin positiivista
- Tuloksia:
- Kurssilaisten halu keskustella asioista yllättänyt
- Kurssi on motivoinut hakemaan/ottamaan vastaan apua kotipaikkakunnalla
- Pitkiä päihdeettömiä kausia, muutos parempaan
- Sosiaalinen osallistuminen parantunut > työhön pääseminen, kuurojen yhteisöön pääsy, kursseille osallistuminen
- Hyöty ei pitkäkestoista jos tuki ei jatku kotipaikkakunnalla

Yhteydenotto ja
tutustumismahdollisuus
hoitopaikkaan,
ennen hoitopäätöstä.

Puheeksiotto läheisten
ja lääkärin taholta!

Positiivinen ensikontakti

Nopea hoitoon pääsy ja
hoidon avomuotoisuus

• Pienten asioiden huomioimisella
kuntoutuja koki itsensä tervetulleeksi.

• Kuulluksi ja ymmärretyksi
tulemisen kokemus.

Tieto avunsaanti mahdollisuuksista
ja positiivinen kuva mm. AA:sta

Läheisten tuki

Materiaali
soveltuvassa muodossa.

• Etenkin ensimmäisellä kerralla tukena opas
• / tukihenkilö.

Tiedoksi

- Luentomateriaalin teossa avustivat Kuurojen Liiton kuntoutussihteerit Susanna Helminen ja yksikönpäällikkö Irma Rönkkö-Levola. Lämpimät kiitokseni heille!